

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

JESENSKI ROK

ZGODOVINA

Izpitna pola 2

Sreda, 1. september 2004 / 90 minut

*Dovoljeno dodatno gradivo in pripomočki: kandidat prinese s seboj nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila. Ne izpuščajte ničesar.

Ne obračajte strani in ne začenjajte reševati nalog, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

V tej izpitni poli je 25 nalog iz slovenske zgodovine. Odgovore vpisujte v za to predvideni prostor, z nalivnim peresom ali kemičnim svinčnikom. Pišite razločno in čitljivo. **Nejasni in nečitljivi odgovori ter odgovori, pisani z navadnim svinčnikom, se točkujejo z nič (0) točkami.**

Dobro preglejte ilustrativno gradivo, saj Vam bo pomagalo pri reševanju nalog. Skušajte odgovoriti na vsa vprašanja. Če Vam kakšna naloga povzroča težave, jo preskočite in prihranite za konec.

Ob nalogah je v oklepaju navedeno število točk. Za napačne odgovore ne dobite negativnih točk, točkovani pa so tudi delni odgovori. Pazite na zahteve pri posameznih vprašanjih, saj upoštevamo samo toliko elementov, kot jih je navedeno.

Zaupajte vase in v svoje sposobnosti.

Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 1 prazno.

[illegible]

SLOVENCİ MED DRUGO SVETOVNO VOJNO

1. V začetku aprila 1941 so sile osi začele napad na Jugoslavijo. Jugoslovanska vojska je kmalu kapitulirala. Slovensko ozemlje so si razdelili okupatorji. S pomočjo karte ob številko vpišite ime okupatorske države.

(2 točki)

Karta 1: Okupacijska območja v Sloveniji

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____

(Vir: Repe, B., 1997: Naša doba, str. 179. DZS. Ljubljana)

2. Prvi dan vojne je bil ustanovljen Narodni svet, ki naj bi poskrbel za red in varnost ljudi in premoženja, prevzel pa naj bi tudi oblast na ozemlju predvojne Dravske banovine. Zapišite priimek politika, ki je vodil Narodni svet. Opišite, kaj so želeli predvojni meščanski politiki doseči z ustanovitvijo Narodnega sveta (opišite dva elementa).

(3 točke)

3. Vsi trije okupatorji so si prizadevali, da bi uničili slovenski narod, čeprav so pri tem posegali po različnih metodah raznarodovanja.
Primerjajte in natančneje opišite raznarodovalno politiko nemškega in italijanskega okupatorja na področju šolstva in uporabe slovenščine v javnosti.

(2 točki)

4. Pred začetkom druge svetovne vojne je na Kočevskem živela močna in dobro organizirana nemška narodna manjšina, imenovana tudi Kočevski Nemci (Kočevarji).
Kateremu okupatorju je po razkosanju slovenskega ozemlja pripadla Kočevska?
Kakšna je bila najpomembnejša posledica tega novega dejstva za nemško manjšino?

(2 točki)

5. Povežite pojme iz levega stolpca s pojmi v desnem stolpcu tako, da na prazno črto v desnem stolpcu vpišete pravilno številko iz levega stolpca:

1. jugoslovanska vojska	_____ Ljubljanska pokrajina
2. NDH	_____ zbirališče izgnancev grad Rajhenburg
3. Kraljevina Italija	_____ ustaši
4. nemški rajh	_____ gradili Rupnikovo linijo
	_____ ukradeni otroci
	_____ civilni komisar

(3 točke)

6. Takoj po okupaciji so se pojavile pobude za upor proti okupatorju, vendar so si različne skupine po svoje predstavljale upor.
Primerjajte izjavo revolucionarnega in izjavo meščanskega tabora v tujini ter odgovorite na zastavljeno vprašanje.
Glede na vir navedite različna pogleda obeh taborov na upor proti okupatorju.

(2 točki)

Proti okupatorju je treba vršiti neizprosno oboroženo akcijo.

(Vir: Osvobodilna fronta, leto II, št. 1, str. 1, v začetku januarja 1942)

*Slovenci v zasedenem ozemlju naj mirno čakajo na navodila.
Na pozive jugoslovanskih oblasti naj vsi Slovenci takoj store, kar je v njihovi moči, da bo vsako delo strnjeno in uspešno.*

(Vir: Jernejčič, R. A., 2000: Zgodovina na maturi, str. 71. DZS. Ljubljana)

7. Kako so se imenovali oboroženi pripadniki odporniškega gibanja, ki so se z orožjem v roki uprli okupatorju?

(1 točka)

8. Revolucionarni tabor je svoje privrženke kmalu po začetku okupacije združil v novo organizacijo, s katero je praktično začel upor proti okupatorju.
V obliki krajšega razmišljanja opišite začetke ustanavljanja novega tabora in pri tem upoštevajte: kdaj je bila ustanovljena nova organizacija in kako se je imenovala do napada na Sovjetsko zvezo; kako se organizacija imenuje po tem napadu; kdo je dal pobudo za ustanovitev nove organizacije in katere skupine so sodelovale na ustanovnem sestanku; iz spodnjega vira ugotovite, zakaj je organizacija pri slovenskih nasprotnikih vzbujala nezaupanje; s kakšnimi akcijami (naštejte vsaj tri), je nova organizacija opozarjala ljudi na svoj obstoj in uporniško držo.

(5 točk)

Temeljne točke Osvobodilne fronte

...

6. *Po narodni osvoboditvi prevzeme na slovenskem ozemlju oblast Osvobodilna fronta slovenskega naroda kot celota.*

...

(Vir: Osvobodilna fronta, leto II, št. 1, str. 1, v začetku januarja 1942)

9. S krepitvijo revolucionarnega tabora se je spomladi leta 1942 krepil tudi protirevolucionarni tabor, naraščajoče napetosti med taboroma pa so se ponekod razvile v hude medsebojne spopade. Naštejte in opišite dva razloga za krepitev protirevolucionarnega tabora spomladi 1942 v Ljubljanski pokrajini. Imenujte dve oboroženi formaciji protirevolucionarnega tabora.

(4 točke)

10. S širjenjem boja proti okupatorju je ta začel uporabljati vedno ostrejša metode zatiranja vstaje. Posebej ostre ukrepe proti civilnemu prebivalstvu je italijanski okupator izvajal med veliko italijansko ofenzivo od junija do septembra 1942. Naštejte tri ukrepe italijanskega okupatorja proti prebivalstvu med veliko italijansko ofenzivo.

(2 točki)

24. avgust (1942)

Bil je starejši upornik, ujeli so ga z orožjem v rokah, z njim je streljal na nas. Ko so ga privedli na komando, se je spuščal mrak. Treba je bilo pohiteti s streljanjem in rekli so mi naj opravim s svojim poslanstvom. »Samo trenutek,« sem rekel, »grem po sveto olje.« »Nobenega svetega olja,« je bil ukaz in moral sem se vdati njihovi »nesveti« volji, drugače mu ne bi mogel dati odveze. Umrl je lepo, kakor vsi uporniki, hočem reči, da ni vzdihoval in prosjačil. Bil je skrajno miren, čeprav so ga tako pretepli, da je bil ves zabuhel. Dobil je poslednjo odvezo in zelo pobožno poljubil križ; tudi on je umrl med molitvijo Zdravemarije.

(Vir: Repe, B., 1997: Naša doba, str. 201. DZS. Ljubljana)

11. Partizani so sprožili več spopadov z nemškim in italijanskim okupatorjem. Navedenim bitkam pripišite številko 1, za spopad z italijanskim in številko 2, za spopad z nemškim okupatorjem.

(2 točki)

1. italijanski okupator	_____	boj na Osankarici
2. nemški okupator	_____	Dražgoše
	_____	bitka na Nanosu
	_____	napad na Lož

12. Da bi poenotili Osvobodilno fronto, so sprejeli Dolomitsko izjavo. Dolomitske izjave sprva javno niso objavili.
Na čigavo zahtevo so podpisali Dolomitsko izjavo?
Naštejte in opišite vzrok za podpis izjave.

(2 točki)

13. V zelo različnem položaju se je med drugo svetovno vojno znašla tudi Cerkev. Kakšen je bil položaj katoliške Cerkve pod nemškim in kakšen pod italijanskim okupatorjem?

(2 točki)

14. Vojni preobrat na svetovnih bojiščih in izkrcanje zaveznikov na Siciliji sta sprožila padec fašizma in kapitulacijo Italije, kar je vplivalo na splošni razplet druge svetovne vojne. Kraljevina Italija je kapitulirala 8. septembra leta:

A 1942
B 1943
C 1944

Obkrožite črko pred pravilnim odgovorom.

(1 točka)

15. Kapitulacija Kraljevine Italije in umik njene vojske sta pomembno vplivala tudi na dogodke in razvoj narodnoosvobodilnega gibanja na Slovenskem. Pojasnite, kaj sta s kapitulacijo Italije in umikom njenih enot pridobila slovensko narodnoosvobodilno gibanje in partizanska vojska (v pojasnilo vključite dve različni pridobitvi). Kaj je italijanska kapitulacija sprožila na Primorskem?

(3 točke)

Slika 1: Razorožitev italijanske vojske pri Dolenji vasi

(Vir: Kremenšek, M., Trojar, Š., 1984: Srednje izobraževanje – Zgodovina 4, str. 109. DZS. Ljubljana)

16. Po kapitulaciji Italije je partizanska vojska obračunala z domačimi protipartizanskimi vojaškimi enotami (skupinami) v Ljubljanski pokrajini.
Poimenujte narodnoosvobodilnemu gibanju nasprotno slovensko vojaško formacijo, ki so jo partizani porazili in razorožili pri Grčaricah na Dolenjskem.
Katero oboroženo domačo protipartizansko formacijo so partizani obkolili in porazili na Turjaku?
(2 točki)
17. Vsega osvobojenega ozemlja, nastalega po kapitulaciji Italije, partizanska vojska ni mogla ubraniti pred novo sovražnikovo ofenzivo.
Navedite okupacijsko državo, ki je v oktobru in novembru 1943 izvedla ofenzivo na osvobojeno ozemlje ter zasedla Ljubljano in druga mesta ob glavnih komunikacijskih poteh.
(1 točka)
18. Kljub porazu pri Grčaricah in na Turjaku je protipartizanski tabor nadaljeval t. i. samoobrambni boj proti revolucionarni in komunistični nevarnosti. Obnavljati je začel četniške oddelke, nemški okupator pa je – zaradi splošnega pomanjkanja vojakov – dopustil ustanovitev slovenskega domobranstva.
Kakšen pravni status so imele domobranske enote?
Katere naloge naj bi izvajale?
S katerim slovesno izrečenim zagotvilom je nemški okupator zavezal večino domobrancev k pokorščini, lojalnosti in sodelovanju z nemškimi oboroženimi silami?
(3 točke)

Slika 2: Domobranci na štadionu v Ljubljani, 20. 4. 1944

(Vir: Enciklopedija Slovenije, 2. knj., str. 308. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1988)

19. Od jeseni 1943 so na Slovenskem delovale slovenske četniške enote, slovensko domobranstvo in slovenska partizanska vojska. Zaveznikom so o stanju poročale vojaške misije. Na osnovi tega so zavezniki sprejeli stališče do posameznih domačih vojaških formacij. Kakšen status so zavezniki priznali jugoslovanski – in tako tudi slovenski – partizanski vojski na teheranski konferenci? V kakšni vlogi so zahodni zavezniki videli slovenske domobrancelje?

(2 točki)

Slika 3: Nacistično odlikovanje domobranskega častnika

(Vir: Weber, T., Novak, D., 1998: 20. stoletje v zgodovinskih virih, besedi in slikah, str. 102. DZS. Ljubljana)

»Partizanske skupine so z Nemci bile srdit, neizprosni boj za golo življenje. Omajale jih niso še tako krvave represalije nad talci in vasm. V maju smo sklenili navezati stik z jugoslovanskimi partizani. Sledile so britanske misije in dobili smo obširen informativni material. Partizani so se zlasti po kapitulaciji Italije povzpeli do nesporno vodilnega elementa odporniškega gibanja. Takšen je bil položaj, ki naj bi ga glede Jugoslavije obravnavali v Teheranu. Vojaško so partizani za nas tako važni, da moramo politične preudarke podrediti vojaškim in partizane priznati, z dobro oskrbo še povečati številčnost in učinkovitost uporniškega gibanja, kar bo prispevalo k skupnim uspehom v vojni z nacistično Nemčijo in njenimi zavezniki ...«

(Vir: Churchill, W. S., 1964: Druga svetovna vojna, str. 837. Borec. Ljubljana)

20. Pojasnite naslednje pojme.

(3 točke)

DEPORTACIJA:

KULTURNI MOLK:

PREKOMORCI:

21. Do pomladi 1945 so pri nas – v okviru vojaških misij – delovali le posamezni zavezniški vojaki. Zaradi strateške lege pa so ob koncu vojne čez del našega ozemlja prodirale proti Avstriji velike zavezniške sile. Na našem ozemlju se je vojna končala šele teden dni po uradni razglasitvi nemške kapitulacije. Katera zavezniška armada je prodirala čez severovzhodno Slovenijo in skupaj z našimi partizanskimi enotami osvobodila Prekmurje? Zakaj so se nemške enote na našem ozemlju bojevale še teden dni po uradno razglašeni kapitulaciji nacistične Nemčije?

(2 točki)

22. Druga svetovna vojna se je končala z zmago zavezniške koalicije. Večino Slovenije so osvobodile partizanske enote. Narodnoosvobodilnemu gibanju nasprotne domače vojaške formacije so se tako znašle v nezavidljivem položaju.

Opišite usodo glavnine domobranske vojske v maju 1945 in neposredno po končani vojni (pri tem upoštevajte: kam so se ob koncu vojne umaknile domobranske enote; kaj so glede domobrancev ukrenili zahodni zavezniki; kako je z njimi ravnala nova oblast v domovini).

(3 točke)

Slika 4: Trpljenje na Teharjah

(Vir: Enciklopedija Slovenije, 13. knj., str. 178. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

23. Na osvobojenem ozemlju je že med vojno nastajala tudi nova državne oblast in uprava. Pomembna mejnika v razvoju slovenske državnosti sta Kočevski zbor in Črnomaljsko zasedanje. Obkrožite tri pravilne trditve, povezane z razvojem nove oblasti in slovenske državne suverenosti.

(3 točke)

- A Na Kočevskem zboru so izvolili 40-člansko delegacijo za drugo zasedanje AVNOJ in 120-članski Slovenski narodnoosvobodilni odbor (SNOO).
- B Volilno pravico so prvič dobile tudi ženske z 18. letom starosti; imele so pravico voliti in biti izvoljene.
- C Kljub veliki zastopanosti žensk v partizanskih enotah in drugih dejavnostih narodnoosvobodilnega gibanja so še vedno imeli volilno pravico le polnoletni moški.
- D Skladno z odlokom drugega zasedanja AVNOJ se je SNOO na prvem zasedanju v Črnomlju, februarja 1944, preimenoval v Slovenski narodnoosvobodilni svet (SNOS), to je slovenski parlament, najvišji organ slovenske ljudske oblasti.
- E Črnomelj je bil od kapitulacije Italije do konca vojne sedež domobranske postojanke in predvojnega vrhovnega oblastnega aparata.
- F Tudi po Kočevskem zboru in Črnomaljskem zasedanju so na našem osvobojenem ozemlju oblastne funkcije do konca vojne izvajali odbori Osvobodilne fronte.

24. Odporniška gibanja so imela za protifašistično koalicijo velik pomen, zato so bila deležna tudi zavezniške pomoči.

Razložite, kako so zavezniki pomagali slovenskemu partizanskemu gibanju.

Pojasnite pomen našega osvobodilnega gibanja za zavezniško vojsko.

(2 točki)

Slika 5: Skupina rešenih ameriških in britanskih letalcev

(Vir: Repe, B., 1998: *Sodobna zgodovina*, str. 169. Modrijan. Ljubljana)

Partizani so bili, kar se preskrbe in hrane tiče, od vsega začetka vstaje vezani na svoje vire, to je na nabiranje pri prebivalstvu, v prvi vrsti pri kmetih, ki še za lastne potrebe niso imeli dovolj. Partizanski vojski in civilnemu prebivalstvu, ki je bilo proti koncu vojne v veliki meri izčrpano, so zahodni zavezniki od poletja 1943, zlasti pa po sklepih v Teheranu, začeli pošiljati orožje, obleko, obutev, sanitetni material. Avgusta 1943 so slovenski partizani usposobili prvo pristajališče na Gorjancih, pozneje tudi drugod po Sloveniji. Do decembra 1944 so letala pripeljala 3 tone riža, 3,2 toni soli in prav toliko margarine, 80 kg kave, 3 tisoč ton vojaškega materiala ... Ob vračanju so vkrcala ranjence in bolnike ...

(Vir: *Enciklopedija Slovenije*, 15. knj., str. 88. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2001)

25. V odporu proti okupatorju je ves čas imela pomembno vlogo tudi slovenska kultura. Kulturno delovanje v partizanski vojski je bilo zelo pomembno, močno razširjeno in živahno. V partizane so odšli tudi mnogi slovenski umetniki. Navedite vsaj dve obliki kulturnega delovanja v narodnoosvobodilnem gibanju. Pojasnite pomen različnih kulturnih dejavnosti za narodnoosvobodilno gibanje. Poimenujte vsaj enega vidnega slovenskega književnika (literarnega ustvarjalca), ki se je vključil v odpor.

(3 točke)

Slika 6: Iz uprizoritve Kralja na Betajnovi, Črnomelj, 20. 2. 1944

»Trenutki predaha, veselja in pesmi so ljudem pomagali preživeti vojno, katere vsakdanjik je bil poln pomanjkanja, lakote, trpljenja, strahu, negotovosti, krivice in smrti ...«

(Vir: Enciklopedija Slovenije, 3. knj., str. 244. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1989)

PRAZNA STRAN